

ЕФЕКТИВНІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Тивончук Я.А., аспірант

Миколаївський національний аграрний університет

<https://orcid.org/0009-0002-0210-0921>

Анотація. Досліджено ефективні механізми реалізації економічних інтересів фермерських господарств у контексті трансформації інституціонального середовища, зумовленої повномасштабною війною. На прикладі аграрного сектору Миколаївської області проаналізовано ключові виклики, зокрема інфраструктурні втрати, обмежений доступ до фінансів і ринків, а також окреслено напрями адаптації фермерських господарств. Обґрунтовано роль державної та міжнародної підтримки, інноваційних технологій і кооперативних моделей у забезпеченні економічної стійкості. Особливу увагу приділено необхідності інституційної модернізації як передумови сталого розвитку аграрного виробництва в умовах кризових трансформацій.

Ключові слова: інституціональна трансформація, фермерські господарства, економічні інтереси, аграрний сектор, державна підтримка, інноваційні технології.

Інституціональна трансформація в сучасних умовах постає ключовим чинником збереження та розвитку економічної активності фермерських господарств, особливо у регіонах, що зазнали серйозних руйнувань внаслідок війни. Її суть полягає в цілеспрямованому пристосуванні правових, економічних та соціальних інституцій до нових реалій господарювання з урахуванням надзвичайних ризиків і викликів. У контексті повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, що триває з 2022 року, фермерські господарства Миколаївської області опинилися в умовах серйозної інфраструктурної деградації, дестабілізації логістичних ланцюгів, обмеженого доступу до ринків, критичного дефіциту ресурсів і масштабного зниження інвестиційної активності.

Зазначена ситуація потребує системної інституціональної підтримки як на національному рівні, так і з боку міжнародних організацій, яка має включати доступне фінансування, податкові стимули, компенсаційні механізми та заходи щодо стимулювання інновацій у сільському господарстві. Саме такі кроки виступають каталізаторами відновлення аграрного виробництва та забезпечення сталості економічних інтересів фермерських господарств.

В умовах затяжної кризи інституціональна трансформація повинна спиратися на модернізацію нормативно-правової бази, запровадження сучасних інструментів регуляторної політики, розширення механізмів підтримки об'єднань фермерів, створення ефективного страхування аграрних ризиків, а

також інтеграцію аграрного сектору у міжнародні економічні зв'язки. Особливу роль відіграє впровадження інновацій: цифровізація аграрного виробництва, точне землеробство, застосування новітніх агротехнологій — усе це забезпечує не лише виживання агробізнесу в умовах війни, а й формує підґрунтя його довгострокової конкурентоспроможності.

Метою цього дослідження є виявлення та обґрунтування ефективних інструментів реалізації економічних інтересів фермерських господарств Миколаївської області в умовах трансформації інституціонального середовища, зумовленої повномасштабною війною. У межах наукового аналізу визначено основні напрями змін, що мають забезпечити сталий розвиток аграрного сектору, підвищення його стійкості та конкурентоспроможності.

Актуальність дослідження підтверджується глибокими соціально-економічними трансформаціями у регіоні протягом 2022–2025 років. Воєнні дії призвели до масштабного знищення транспортної й логістичної інфраструктури, втрати виробничих потужностей, дефіциту трудових ресурсів і скорочення обсягів посівних площ. Водночас аграрії змушені переорієнтовуватися на менш ризиковані культури з коротким циклом вирощування, що не лише знижує потенціал виробництва, а й обмежує прибутковість.

У відповідь на виклики держава реалізувала комплекс антикризових заходів: спрощення податкового адміністрування, мораторій на перевірки, компенсаційні механізми, а також розширення програм пільгового кредитування, зокрема за програмою «5–7–9». Вагомою є участь міжнародних структур, таких як FAO, USAID, EU4Business, які надають грантову, ресурсну й технічну допомогу фермерам у регіоні.

Визначено низку механізмів, які довели свою ефективність у реалізації економічних інтересів сільгоспвиробників. Серед них: пільгове фінансування посівної кампанії, гранти на розвиток малих фермерських господарств і переробку продукції, компенсації за втрати активів і продукції, а також форвардні контракти, що дозволяють фермерам мінімізувати цінові ризики. До інноваційних рішень варто віднести використання цифрових агроплатформ, точного землеробства, дронів, GPS-технологій та аналітики ризиків.

Системне впровадження аграрної кооперації як організаційно-економічного механізму дозволяє забезпечити доступ до техніки, інфраструктури зберігання та переробки, правового й консультативного супроводу, що істотно знижує витрати фермерів і підвищує їхню ринкову силу.

У напрямку інституціональної трансформації запропоновано розробку спеціалізованих програм підтримки прифронтових регіонів, які передбачають не лише фінансові стимули, а й створення систем реагування на надзвичайні ситуації. Доцільним є створення Центрів аграрної стійкості, які функціонуватимуть як хаби знань, ресурсів та сервісів. У довгостроковій перспективі наголошується на потребі інтеграції до європейського ринку, адаптації стандартів та нормативів, розвитку переробки й підвищення доданої вартості продукції.

Загалом, інституціональна трансформація є не лише відповіддю на воєнні виклики, але й інструментом формування сучасної, конкурентоспроможної

моделі аграрного виробництва, здатної адаптуватися до глобальних економічних змін і внутрішніх ризиків.

Список використаних джерел

1. Всеукраїнський Конгрес фермерів у партнерстві з міжнародною організацією MERCY CORPS. Інформаційний тижневик [Електронний ресурс]. – Всеукраїнський Конгрес фермерів, 2024. URL: https://farmers.org.ua/consultations/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMATAAR1Kh6APLf1DPUJoHE6PXdkvqzA7i_CEEcG4wJpkrJjS7j1640ckfAKlM_aem_I9Fh74H7MnWyImQMsR6-AQ.
2. Food and Agriculture Organization of the United Nations. FAO launches a \$150 million Emergency and Early Recovery Response Plan for Ukraine to support war-affected rural communities [Електронний ресурс]. – FAO, 2024. URL: <https://www.fao.org/newsroom/detail/fao-launches-a--150-million-emergency-and-early-recovery-response-plan-for-ukraine-to-support-war-affected-rural-communities/en>.
3. EU4Business. Mykolaiv: From Destruction to Economic Rebirth [Електронний ресурс]. – EU4Business, 2024. URL: <https://eu4business.org.ua/en/success-stories/mykolaiv-from-destruction-to-economic-rebirth/>
4. The Odessa Journal. State support for Ukrainian farmers to be adapted to the EU's Common Agricultural Policy [Електронний ресурс]. – The Odessa Journal, 2023. URL: <https://odessa-journal.com/state-support-for-ukrainian-farmers-to-be-adapted-to-the-eus-common-agricultural-policy>

Abstract. The paper explores effective mechanisms for realizing the economic interests of farming enterprises in the context of institutional environment transformation caused by the full-scale war. Using the agricultural sector of Mykolaiv region as a case study, key challenges are analyzed, including infrastructure losses, limited access to finance and markets, and the adaptation pathways of farms are outlined. The study substantiates the role of governmental and international support, innovative technologies, and cooperative models in ensuring economic resilience. Special attention is paid to the need for institutional modernization as a prerequisite for the sustainable development of agricultural production under conditions of crisis-driven transformation.

Keywords: institutional transformation, farming enterprises, economic interests, agricultural sector, governmental support, innovative technologies.